

ՀՈՐԵԼՅԱՆՆԵՐ JUBILEE

ՎԱՍՏԱԿԱՇԱՏ ՀԱՅԱԳԵՏԻ ԱՐԳԱՍԱԲԵՐ ՈՒՂԻՆ

Լրացավ նշանավոր պատմաբան, պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս, ՀՀ ԳԱԱ Պատմության ինստիտուտի տնօրեն Աշոտ Աղասու Մելքոնյանի ծննդյան 60-ամյակը, որը հարմար առիթ է՝ ներկայացնելու բազմալստակ գիտ-

նականի, մանկավարժի ու գիտակրթական գործի հմուտ կազմակերպչի անցած արգասաբեր ուղին:

Աշոտ Աղասու Մելքոնյանը ծնվել է 1961 թ. փետրվարի 16-ին Ախալքալաքում՝ մանկավարժ, վաստակավոր ժուռնալիստ, երկար տարիներ Խորհրդային Վրաստան թերթի թղթակից, ազգային դիմագիծ ունեցող մտավորական Աղասի Հարությունի Մելքոնյանի ընտանիքում:

Մայրը՝ Կատյա Մելքոնյանը, բարեկիրթ, վերին աստիճանի համեստ, հյուրասեր և ընտանիքի նվիրյալ հայուհի էր:

Մեծ եղբայրը՝ Կարապետ Մելքոնյանը, ինչ-որ չափով շարունակեց հոր գործը՝ աշխատելով Ախալքալաքում՝ ռադիոհեռուստատեսային համակարգում: Նա նույնպես ազգային դիմագիծ ունեցող, խիզախ ու համարձակ մտավորական էր: Ահա նման հայրենասեր, ազգաշահ, ակտիվ կեցվածք ունեցող և ուսանելի դասեր տվող ընտանիքում էլ ծնվեց կրտսեր որդին՝ Աշոտ Մելքոնյանը, ով հավատարիմ մնաց իր ընտանեկան դաստիարակությանը:

Նա 1977 թ. ոսկե մեդալով ավարտել է տեղի Դերենիկ Դեմիրճյանի անվան 4-րդ հայկական միջնակարգ դպրոցը և ընդունվել Երևանի պետական

Վաստակաշատ հայազեռի արգասաբեր ուղին

համալսարանի պատմության ֆակուլտետ: Տողերիս հեղինակը ականատես է եղել, թե ինչպես նույն դպրոցում առանձին անկյուն է հատկացվել դպրոցի մեդալակիր շրջանավարտների համար, որտեղ զետեղվել է գերազանցիկ Աշոտի նկարն ու նրա մասին դպրոցական և ուսանողական տարիներին պատմող հոդվածները, առանձին ակնարկներ և հիշողություններ: Առանձնակի ջերմությամբ ու հպարտությամբ են նրա ուսուցիչներն ու դպրոցի տնօրենը խոսել Աշոտ Մելքոնյան գերազանցիկ, հասարակական ակտիվիստ դպրոցականի մասին, ում օրինակով նրանք սերունդների մեջ դաստիարակում են հայի ազգային ոգին, ներարկում են հայրենասիրություն, հարուստ գիտելիքների պաշար և հավատարմություն ազգային արժեքների նկատմամբ:

ԵՊՀ պատմության ֆակուլտետում Ա. Մելքոնյանը շարունակել է սովորել գերազանց առաջադիմությամբ, որի համար ստացել է Հակոբ Մանանդյանի անվան կրթաթոշակ: Դեռևս ուսանողական տարիներին, դրսևորելով գիտահետազոտական աշխատանք կատարելու ունակություններ և հմտություններ, Ա. Մելքոնյանն արժանանում է ֆակուլտետի ու համալսարանի ղեկավարության ուշադրությանն ու գնահատանքին: Ուսանողական տարիներին նա ակտիվորեն մասնակցել է Ուսանողական գիտական ընկերության աշխատանքներին, որտեղ հանդես է եկել բազմաթիվ հետաքրքիր ու բովանդակալից զեկուցումներով: 1982թ. գերազանցությամբ ավարտելով Մայր բուհը՝ մինչև 1985 թ. եղել է ԵՊՀ Հայոց պատմության ամբիոնի ասպիրանտ: 1989 թ. ՀԽՍՀ ԳԱ ակադեմիկոս Սուրեն Երեմյանի ղեկավարությամբ պաշտպանել է թեկնածուականատենախոսություն՝ «Արևմտյան Հայաստանի Էրզրում նահանգի հայ ազգաբնակչությունը 19-րդ դարի առաջին երեսնամյակին» թեմայով: 1986 թ. հոկտեմբերից Ա. Մելքոնյանը աշխատանքի է անցել ՀԽՍՀ ԳԱ համակարգում նախ՝ որպես պատմության ինստիտուտի լաբորանտ, գիտաշխատող, ապա՝ գիտական քարտուղար և գիտական հարցերով փոխտնօրեն: 2002 թ. պաշտպանել է դոկտորականատենախոսություն՝ «Ջավախքը 19-րդ դարում և 20-րդ դարի առաջին քառորդին» թեմայով: Նույն թվականին ընտրվել է ՀՀ ԳԱԱ Պատմության ինստիտուտի տնօրեն: 2004 թ. ստացել է պրոֆեսորի կոչում: 2006 թ. ընտրվել է ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ, 2014 թ. ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս:

Ակադեմիկոս Ա. Մելքոնյանի կենսագործունեության ոլորտը լայն է և ընդգրկում, քանզի նա փայլուն հետազոտող լինելուց բացի, հմուտ գիտակազմակերպիչ է, մանկավարժ և հասարակական-քաղաքական կյանքի ակտիվ

Մինասյան Է.

մասնակից: Հայաստանի Հանրապետությունում և արտերկրի հայագիտական և հասարակագիտական շրջանակներում նրան ճանաչում են՝ որպես ականավոր ու վաստակաշատ գիտնականի, գիտակրթական ոլորտի փորձառու մասնագետի, ուղղամիտ մարդու, համագգային խնդիրների նկատմամբ ամենաակտիվ և սկզբունքային դիրքորոշում ունեցող քաղաքացու: Այս ամենի արդյունքում Ա. Մելքոնյանը իրավամբ լայն հեղինակություն է վայելում հայրենիքում և սփյուռքում:

Դեռ ուսանողական տարիներից նվիրվելով հարազատ ժողովրդի պատմության լուսաբանմանը, պատմագիտության ու հայագիտության զարգացմանը, Ա. Մելքոնյանը իր գիտական գործունեության ամբողջ ընթացքում տասնամյակներ շարունակ անխոնջ գիտահետազոտական աշխատանքով ծանրակշիռ ներդրում է ունեցել գիտության զարգացման գործում և դրանով իսկ խոշոր ծառայություն մատուցել հայագիտությանն ու հայրենիքին: Լայն ու ընդգրկուն է Ա. Մելքոնյանի գիտական հետաքրքրությունների շրջանակը՝ Հայաստանի պատմական ժողովրդագրության հիմնահարցեր, Հայկական հարց, Հայոց ցեղասպանություն, Արևմտյան Հայաստանի պատմության հարցեր, Ջավախքի պատմություն, հայ-վրացական, հայ-թուրքական հարաբերություններ և այլն: Ուրույն բնագավառ են կազմում հանրապետական և միութենական գիտական հանդեսներում նրա հրատարակած մի շարք հոդվածները նվիրված հայ պատմագիտության խնդիրներին:

Ակադեմիկոս Ա.Մելքոնյանին բնորոշ է պատմագիտության մեջ հաստատականությունը, ծայրահեղություններին տեղիք չտալու գործելակերպը: Նա հավասարակշռված և միաժամանակ պատմագիտության առաջ ծառացած խնդիրները խորապես ընկալող առաջատար մասնագետներից է: Տարաբնույթ աղբյուրների հիմնավոր իմացությունը և մասնագիտական գրականության քաջատեղյակությունը զուգորդելով քննական ու վերլուծական կարողությունների հետ՝ գիտնականը հաջողությամբ զբաղվեց Հայաստանի նոր և նորագույն պատմության ամենատարբեր հարցերի ու խնդիրների գիտական հետազոտությամբ:

Հայ ժողովրդի նոր և նորագույն պատմության ուսումնասիրության ասպարեզում լուրջ ներդրում է Ա. Մելքոնյանի խոր և բազմակողմանի գիտելիքների վրա հենվող նրա ինքնուրույն դատողությունները, տրամաբանական կուռ եզրակացությունները, որոնք հնարավորություն են տվել նշանավոր

Վաստակաշատ հայագետի արգասաբեր ուղին

պատմաբան-հայագետին քննվող հարցերին մոտենալ նորովի՝ նոր հարցադրումներով:

Նրա կողմից հայոց միջնադարյան, նոր և նորագույն պատմության մեջ մշակված շատ դրույթներ կամ հիմնովին փաստարկվել են, կամ էլ լուսաբանվել ու բացահայտվել են պատմագիտության նվաճումների լույսով:

Ա. Մելքոնյանին բնորոշ են արգասավոր աշխատասիրությունը, գիտական բարեխղճությունը, մշտական գիտական որոնումների ձգտումը: Նրա պատկառելի գիտական վաստակի արգասիքն են կազմում 18 գրքերը (մենագրությունները) և 450-ից ավելի գիտական հոդվածները: Ա. Մելքոնյանի առաջին մենագրությունը նրա թեկնածուական ատենախոսությունն ամփոփող «Էրզրում. Էրզրումի նահանգի հայ ազգաբնակչությունը 19-րդ դարի առաջին երեսնամյակին (պատմաժողովրդագրական ուսումնասիրություն)» 1994 թ. լույս տեսած աշխատությունն է: Այս մենագրությունը հակահարված է թուրքական պատմագիտության այն կեղծիքին, թե իբրև Արևմտյան Հայաստանում կամ իրենց խոսքերով ասած Արևելյան Անատոլիայում, չի եղել մի վարչամիավոր, որտեղ հայերը կազմեին բնակչության մեծամասնությունը: Պանթուրքիստական այս տեսակետի նպատակը հեռու գնացող այն կեղծիքն է, որով փորձ է արվում ժխտել մեր ժողովրդի իրավունքը այդ տարածքների նկատմամբ: Արևմտյան Հայաստանի զգալի մասը կազմող Էրզրում նահանգի պատմաժողովրդագրական բուռն գործընթացներով աչքի ընկնող մի ժամանակահատվածի՝ XIX դարի առաջին երեսնամյակի պատմական բազմաթիվ անցուդարձերի ուսումնասիրությունը Ա. Մելքոնյանի կողմից թուրքական պնդումների մերկացման տեսակետից արժեքավոր հետազոտություն է: Գրախոսականում ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Հ. Բարթիկյանը, արժեվորելով Ա. Մելքոնյանի սույն մենագրությունը մասնավորապես նշել է. «Մելքոնյանի մենագրության հաջողությունը պայմանավորված է եղել երկու էական հանգամանքով.

առաջին՝ հեղինակը օգտագործել և շրջանառության մեջ է դրել բազմաթիվ նույն և հարուստ աղբյուրագիտական նյութ: Օգտագործվել են ինչպես Երևանի (հատկապես Մատենադարանի մի շարք ֆոնդեր), այնպես էլ Մոսկվայի և Թիֆլիսի տարբեր արխիվների նյութերը: Երկրորդ՝ մանրակրկիտ համատեղվել է հավաքված հարուստ նյութը և Կարնո նահանգի 16 գավառների ժողովրդագրության, նրանցում ազատագրական շարժումների, սոցիալ-տնտեսական կյանքի վերաբերյալ ստեղծվել է աշխատությունների մի ինքնատիպ շարք: Հեղինակի ուշադրության կենտրոնում են այնպիսի կարևոր հիմնախն-

Մինասյան Է.

դիրներ, ինչպիսիք են՝ նահանգի բնակավայրերի տեղագրությունը, ազգաբնակչության թվաքանակը, ազգային կազմը, էթնիկական տեղաշարժերը, դրանց սոցիալ-քաղաքական նախադրյալների բացահայտումը և այլն» (ՊԲՀ, 2016, № 1, էջ 254, 255):

Իր այս աշխատությամբ Ա. Մելքոնյանը ըստ էության հայ պատմագրության ասպարեզում միանգամայն նոր բնագավառի, գիտաքաղաքական կարևորագույն նշանակություն ունեցող հիմնահարցի՝ Հայաստանի նահանգների վարչատարածքային և ժողովրդագրական գործընթացների ուսումնասիրության նախաձեռնողներից եղավ, խիստ կարևորելով դրա հրատապությունն ու գիտա-քաղաքական նշանակությունը: Պատահական չէ, որ նրա ղեկավարությամբ ՀՀ ԳԱԱ Պատմության ինստիտուտում գործում է թեմատիկ խումբ, և այդ ուղղությամբ աշխատանքները լայն ծավալ ընդունեցին: Առանց երկմտելու կարելի է նշել, որ Ա. Մելքոնյանը ժողովրդագրության դպրոց ստեղծեց: Նրա ղեկավարությամբ մեծ թվով գիտական թեզեր պաշտպանվեցին, հատկապես Արևմտյան Հայաստանի տարբեր նահանգների ժողովրդագրական վիճակի վերաբերյալ, որոնք լույս են սփռում Հայաստանի տարբեր շրջանների բնիկ հայկական լինելու հարցի վրա: Հարկավոր է նշել, որ նրա ղեկավարությամբ պաշտպանվել է 14 թեկնածուական ատենախոսություն, որոնց մեծ մասը նվիրված է Հայաստանի պատմական ժողովրդագրության, ցեղասպանության և այլ թեմաներին:

Վերոնշյալ մենագրության տրամաբանական շարունակությունը կարելի է համարել Ա. Մելքոնյանի «Ջավախք. պատմության ուրվագծեր» (1999) և «Ջավախքը 19-րդ դարում և 20-րդ դարի առաջին քառորդին» (2003) աշխատությունները, քանզի ջավախահայերի մեծ մասի նախնիները տեղափոխվել էին Էրզրումի նահանգից 1829–1830 թթ.:

Այս գրքերից երկրորդը, նվիրված է հայ պատմագրության մեջ սակավ ուսումնասիրված, բայց մեծ կարևորություն ներկայացնող բնագավառներից մեկին՝ Հյուսիսային Հայաստանի պատմական ժողովրդագրության հիմնախնդիրներին, որոնք, գիտական նշանակությունից բացի, ձեռք են բերում նաև քաղաքական նշանակություն և կարող են օգտակար լինել ոչ միայն քաղաքագետների, այլև պետական ու քաղաքական գործիչների համար:

Աշխատությունն ընդգրկում է Ջավախքի քաղաքական պատմության, պատմական աշխարհագրության, Հայ առաքելական եկեղեցու պատմության, Հյուսիսային Հայաստանի քարտեզագրության, մշակութաբանության, վիճա-

Վաստակաշատ հայագետի արգասաբեր ուղին

կագրության բնագավառները: Չնայած գրքի վերնագրին՝ այն ավելի ընդգրկուն է և շոշափում է բազմաթիվ ու բազմապիսի հարցեր: Գիտական շրջանառության մեջ դրված արխիվային հարուստ նյութը՝ կարևոր է ինչպես Ջավախքի, այնպես էլ հարևան Ախալցխայի, Ասպինձայի, Ծալկայի և այլ գավառների, առհասարակ հայ-վրացական հարաբերությունների ու ողջ տարածաշրջանի պատմության ուսումնասիրության համար: Պատահական չէ, որ ակադեմիկոս Վ. Բարխուդարյանը՝ սույն գրքի գրախոսականում արժեւորելով աշխատությունը գրել է. «Ա. Մելքոնյանն ընտրել է թեմայի բազմաքանակ ու բազմաբնույթ, հաճախ խճողված հարցերը քննարկելու և լուսաբանելու միանգամայն ճիշտ ու արդարացված եղանակ՝ պատմաքննական մեթոդը: Շնորհիվ լեզուների և առաջին հերթին վրացերենի իմացության, բոլոր անհրաժեշտ սկզբնաղբյուրների ու գրականության նյութը ներառելու և պատմագիտական հիմնավոր պատրաստվածության, Աշոտ Մելքոնյանը ստեղծել է բարձրարժեք ու մնայուն աշխատություն: Տեսական լավ պատրաստվածությունը, պատմական աշխարհագրության և ժողովրդագրության հեղինակի մասնագիտական իմացությունները մեծապես նպաստել են հաջողված մենագրություն ստեղծելուն: Հաջողության գրավականներից մեկն էլ եղել է այն, որ հետազոտողը պատմական երկարատև ժամանակաշրջանում իրեն զբաղեցնող հիմնահարցերը քննարկել է Անդրկովկասի և Ռուսաստանի պատմության ընդհանուր հետնախորքի վրա: Մենագրության ընդհանրացումներն ու եզրահանգումները փաստագրված են ու համոզիչ (ՊԲՀ, 2003, 2, էջ 297)»:

Ա. Մելքոնյանը հեղինակել է «Նյութեր Ախալցխայի և Ախալքալաքի դպրոցների պատմությունից (19-րդ դար – 20-րդ դարի սկիզբ)» (2005) աշխատությունը, որտեղ եկեղեցու թեմական կառույցների ընդհանուր հենքի վրա նկարագրել է հիշյալ երկու գավառների հոգևոր-կրթական կյանքը: 1829 թ. Ռուսաստանին միացումից հետո Սամցխե-Ջավախքում հայ քաղաքական ու հոգևոր-կրթական կյանքի աշխուժացման արդյունքում ծխական, մասնավոր ու պետական հարյուրավոր դպրոցներ բացվեցին տարածաշրջանում: Աշխատանքը համալրված է արխիվային բազմաթիվ փաստաթղթերով՝ որպես հետազոտվող նյութ: (ՊԲՀ, 2016, N 1, էջ 256):

2011 թ. հրատարակվեց Ա. Մելքոնյանի «Հայաստանի պատմության և ժողովրդագրության հիմնահարցեր (հոդվածների ժողովածու)» գիրքը: Այդ նույն թվականին՝ ծննդյան 50-ամյակի առթիվ, լույս տեսավ նրա կենսամա-

Մինասյան Է.

տենագիտությունը: Գրքույկն ամփոփում է անվանի պատմաբանի 25-ամյա գիտահասարակական գործունեության ամբողջական պատկերը:

Բացի մենագրություններից, Ա. Մելքոնյանը հեղինակել է նաև բազմաթիվ կոլեկտիվ աշխատանքներ: Վ. Ղազախեցյանի հետ կազմել ու խմբագրել է «Հայաստանը պետական գաղտնի փաստաթղթերում (1922–1929 թթ.)» (2008) ժողովածուն և Է. Լ. Դանիելյանի համահեղինակությամբ գրել է «Հայոց պատմություն. հնագույն ժամանակներից մինչև մեր օրերը» (2008) գիրքը: (ՊԲՀ, 2016, N 1, էջ 256) Հարկ է առանձնահատուկ ընդգծել պատմաբանի՝ հայրենասեր և ազգային արժեքներ դավանող քաղաքացիական հստակ ու սթափ դիրքորոշումը մեր ժողովրդի համար կենսական նշանակություն ունեցող հարցերի, մասնավորապես Հայկական հարցի, Հայոց ցեղասպանությանը, հայ-թուրքական արձանագրություններին, հայ-վրացական փոխհարաբերություններին վերաբերող հիմնախնդիրների հրապարակային քննարկումների ժամանակ: Այդ հարցերին են նվիրված «Հայոց պատմության դասերն ու պատգամները» (2013) և «Ցեղասպանություն և հայրենագրկում. Ճանաչումից՝ հատուցում (հոդվածներ և հարցազրույցներ)» (2015) ժողովածուները: Դրանցից երկրորդում տեղ են գտել նաև Հայոց ցեղասպանության վերաբերյալ տարբեր լեզուներով հեղինակի ինչպես հրատարակված, այնպես էլ անտիպ հոդվածները, զեկուցումները և հարցազրույցները: Հայոց Մեծ եղեռնի հետևանքների վերացման և հատուցման հասնելու տեսանկյունից կարևորվում է միջազգային օրենսդրության մեջ հայրենագրկում հասկացության ձևակերպման անհրաժեշտությունը, այդ հարցում համահայկական և պետական հայեցակարգի ստեղծումը: (Տե՛ս, ժողովածուի մասին պ.գ.թ. Արմեն Կարապետյանի գրախոսականը, ՊԲՀ, 2016, Հ-1, էջ 224–227):

Նրան բնորոշ են արգասովոր աշխատասիրությունը, գիտական բարեխղճությունը, մշտական գիտական որոնումների ձգտումը:

Մեր հանրապետության քաղաքացիները քաջաձանդոթ են նաև հայ-թուրքական հարաբերությունների և նախաստորագրված արձանագրությունների վերաբերյալ նրա դիրքորոշմանը: Քաղաքացիական արիության ու սեփական հավատամքին անդավաճան մնալու վառ օրինակ է ՀՀ Ազգային ժողովում «Նախաստորագրված արձանագրությունները և Հայաստան-Թուրքիա հարաբերությունների գործընթացը» թեմայով խորհրդարանական լուումներին նրա ելույթը:

Վաստակաշատ հայագետի արգասաբեր ուղին

Ա. Մելքոնյանն ազնիվ է, շիտակ, սկզբունքային, ընկերասեր: Անմնացորդ հայրենասիրության յուրահատուկ դրսևորումներ են 1997 թվականից, սկսվող նրա ուստագնացություններն Արևմտյան Հայաստան և Կիլիկիա: Այդ ուստագնացությունների արդյունք է «Կարոտի Էրգիր» (2006) ֆիլմը: 2007 թ. օգոստոսի 10-ին՝ հայ ժողովրդի համար բախտորոշ Սկրի դաշնագրի օրը, նա բարձրացել է Արարատ լեռան գագաթը, և դրա հիման վրա ստեղծել «Արարատ. Հայոց անմահության խորհուրդը» գիտահանրամատչելի և պատմավավերագրական համանուն ֆիլմը (2008)՝ նվիրված հայ նոր գրականության հիմնադիր, մեծ լուսավորիչ Խաչատուր Աբովյանի ծննդյան 200-ամյակին (1809 թ.) և Դորպատի համալսարանի պրոֆ. Ֆրիդրիխ Պարրոտի հետ Խ. Աբովյանի Արարատի գագաթը բարձրանալու 180-ամյակին (1829 թ.):

Ակադեմիկոս Ա. Մելքոնյանի հմուտ գիտակազմակերպչական և տքնաջան աշխատանքի շնորհիվ կյանքի կոչվեց «Հայոց պատմություն» ակադեմիական նոր բազմահատորյակը: Նրա հրատարակության պատրաստման ու տպագրության հարցում, անհրաժեշտ է նշել, ականավոր պատմաբանի ներդրումը: Նրա տնօրինության օրոք Պատմության ինստիտուտում հիմնվեց «Մեսրոպ արք. Աշճյան» գիտական կենտրոնը, արքեպիսկոպոսի անունը կրող մատենաշարը: Նրա նախաձեռնությամբ սկսեցին պարբերաբար հրատարակվել «Հայոց պատմության հարցեր» տարեկան ժողովածուները, ստեղծվեց ինստիտուտի գիտահրատարակչական-տպագրական բազան:

Նրա գիտական խմբագրությամբ լույս են տեսել տասնյակ աշխատություններ, ժողովածուներ, դպրոցական դասագրքեր և բուհական ձեռնարկներ: Բազմիցս մասնակցել է և միջազգային գիտական հեղինակավոր խորհրդաժողովների, 5 տասնյակից ավելի երկրներում հանդես է եկել ելույթներով և դասախոսություններով, որոնց շնորհիվ մեծ ճանաչում է ստացել ոչ միայն հայության, այլև արտասահմանի մասնագետ-պատմաբանների շրջանում: Ուստի բոլորովին էլ պատահական չէ, որ նա արժանացել է «Հայաստան» համահայկական հիմնադրամի գլխավոր մրցանակին՝ «Երիտասարդ գիտնական 94» անվանակարգով, «Ջավախքը 19-րդ դարում և 20-րդ դարի առաջին քառորդին»՝ «Գուրգեն Մելիքյանի Քաշաթաղի բազմազավակ ընտանիքների» հիմնադրամի դրամաշնորհին և Թեքեյան մշակութային միության «Հայկաշեն Ուզունյան» մրցանակին և այլն:

Վաղուց հասունացել էր Երևանի պատմության ամբողջական նոր շարադրանքի անհրաժեշտությունը, որը զերծ կլիներ խորհրդային ժամանակնե-

Մինասյան Է.

րին բնորոշ գաղափարախոսական պարտադրանքից և կարտացոլեր վերջին հիսնամյակում գիտության նոր ձեռքբերումները՝ այս ասպարեզում: Այս հանգամանքը հաշվի առնելով հայրենի գիտնականների մի խումբ. Ակադեմիկոս Աշոտ Մելքոնյանի ղեկավարությամբ հանձն առավ լրացնելու հայոց պատմագրության մեջ եղած կարևոր այդ բացը: 2018թ. Ա. Մելքոնյանի հեղինակությամբ և խմբագրությամբ հրատարակված՝ «Երևանի պատմություն (հեղ. խումբ)», Երևան, «Երևան բուք», ՍՊՀ, 342 էջ աշխատությունը, որը հարազատ քաղաքի պատմությունը սկզբից մինչև մեր օրերն համակարգված, ամբողջական, հիմնավոր և հանրամատչելի ներկայացնելու առաջին փորձն է, որը նվիրված է մայրաքաղաքի 2800-ամյակին: Մեր կարծիքով նշված աշխատությունը, լինելով բազմամյա, տարիների ընթացքում ձեռք բերած գիտական մտքի ընդհանրացված արտացոլանքը, տեղեկատվության և պատմության անփոխարինելի սկզբնաղբյուր կարող է լինել: Ճշմարտությանը սատար կանգնելու նոր մտայնությամբ, ելույթներով և գրավոր խոսքով նա հանդես եկավ 1988 թ. Արցախյան իրադարձությունների տարիներին:

2010 թ. սկսած Ա. Մելքոնյանը Հայոց պատմության և մշակույթի պատմության դասախոսությունների շարք է իրականացնում Հայոց բանակում՝ Հայաստանի Հանրապետության և Արցախի զորամասերում, նպատակ ունենալով բարձրացնել հայ զինվորականի պատմաճանաչողական կարողությունները և ռազմահայրենասիրական ոգին:

Ակադեմիկոս Ա. Մելքոնյանի անմիջական ղեկավարությամբ, 21-րդ դարասկզբին ստեղծվեցին հայոց ամբողջական պատմության նոր դասագրքեր, որտեղ հատկապես նոր և նորագույն շրջանի շատ հարցեր լուսաբանվեցին հանրամատչելի ու միանգամայն նորովի մոտեցումներով:

Այս դասագրքերը բազմիցս վերահրատարակվել են և նպաստել հայրենասեր սերնդի դաստիարակման գործին, որի ապացույցը արցախյան 2-րդ և 3-րդ պատերազմներին երիտասարդ սերնդի ակտիվ և նվիրյալ մասնակցությունն էր: Նա լուրջ վաստակ ունի նաև բուհական դասագրքերի, ուսումնական ծրագրերի և ուսումնական ձեռնարկների ստեղծման գործում: 2018 թ. լույս տեսավ Ա. Մելքոնյանի «Հայոց պատմություն» (ակնարկներ հնագույն ժամանակներից մինչև 20-րդ վերջը) ձեռնարկը՝ բուհերի ոչ մասնագիտական ֆակուլտետների ուսանողության, հայաստանյան և սփյուռքյան դպրոցների աշակերտության համար: Գրքում տեղ են գտել Հայաստանի պատմության առավել կարևոր և հանգուցային խնդիրների վերաբերյալ վերջին տասնամյակներ

Վաստակաշատ հայագետի արգասաբեր ուղին

րին հայ պատմագիտության մոտեցումները: Տասնամյակներ շարունակ նշանավոր գիտնականը դասախոսում է Երևանի պետական համալսարանում, հատկապես պատմության և միջազգային հարաբերությունների ֆակուլտետներում, դասավանդելով հատուկ մասնագիտական և ընդհանուր դասընթացներ, տարիներ շարունակ ղեկավարում է ԵՊՀ պատմության ֆակուլտետի պետական քննական հանձնաժողովը: Նա ոչ միայն հարուստ գիտելիքներ է հաղորդում ուսանողությանը, այլև հոգածությամբ նպաստում է գիտական կադրերի պատրաստմանը: Գիտավարչական աշխատանքին զուգահեռ ակադեմիկոսը դասավանդում է նաև ԳԱԱ միջազգային գիտակրթական կենտրոնում: 2004-2006 թթ. զբաղեցրել է Երևանի բժշկական համալսարանի Հասարակական գիտությունների ամբիոնի վարիչի պաշտոնը: Բազմիցս եղել է տարբեր բուհերի (Խ. Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական, Արցախի պետական համալսարաններ, Գյումրիի մանկավարժական ինստիտուտ) պատմության ֆակուլտետների պետական քննական հանձնաժողովների նախագահ:

Ա. Մելքոնյանը իր ընդառաջող և գործունյա խառնվածքի շնորհիվ ակտիվ մասնակցություն է բերում հանրապետության գիտակրթական կյանքին: Լինելով շուրջ տասից ավելի հեղինակավոր հաստատությունների և բուհերի գիտական խորհուրդների անդամ, նա գլխավորում է ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտում գործող գիտական աստիճաններ շնորհող մասնագիտացված խորհուրդը:

Ա. Մելքոնյանի ղեկավարությամբ կազմակերպվել են տասնյակ հանրապետական, համամիութենական և միջազգային գիտաժողովներ, որոնք նշանակալից ներդրում են ունեցել հայագիտության ասպարեզում:

Ա. Մելքոնյանն իր գիտական եզրակացություններն ու մտորումները տարիներ ի վեր ներկայացրել է ու այսօր էլ շարունակում է այդ արդյունավետ շփումը լսարանների հետ՝ տարբեր գիտաժողովներում: Նա դասախոսություններով ու ելույթներով հանդես է գալիս ինչպես Հայաստանում, այնպես էլ արտերկրում իր ծանրակշիռ խոսքն ուղղելով սփյուռքահայ և օտարազգի ունկնդիրներին՝ Ուկրաինայում, Գերմանիայում, Վրաստանում, ԱՄՆ-ում, Թուրքիայում, Ռուսաստանում, Ֆրանսիայում, Եգիպտոսում, Շվեդիայում, Իրանում, Իսպանիայում, Լիբանանում, Հունաստանում, Շվեյցարիայում, Հունգարիայում, Սիրիայում, Մեծ Բրիտանիայում, Կիպրոսում, Մոլդովայում և այլուր:

Մինասյան Է.

Մեծահարգ գիտնականը անդամակցում է ԵՊՀ-ի, ՀՀ ԳԱԱ արևելագիտության ինստիտուտի, ԵՊՀ Պատմության ֆակուլտետի, Երևան քաղաքի պատմության թանգարանի գիտական խորհուրդներին, հանդիսանում է նաև մի շարք գիտական հանդեսների՝ «Հայոց պատմության հարցեր» (խմբագիր), «Պատմաբանասիրական հանդես», «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», «Պատմություն և Մշակույթ», «Պատմություն և Հասարակագիտություն», «Բանբեր հայագիտության», «ՎԷՄ», «Կանթեղ», «Բանբեր Հայաստանի արխիվների», «Вестник гуманитарных и юридических наук (Ставрополь Северо-кавказский федеральный университет)», «Регион и мир» խմբագրական խորհուրդների անդամ:

Տասնամյակներ շարունակ կայացած գիտամանկավարժական հայրենանվեր աշխատանքով ու անմնացորդ նվիրումով Ա. Մելքոնյանը մեծ հեղինակություն է վայելում հանրապետության մտավորականության և ժողովրդի լայն շրջանակներում: Նրա մարդկային բարձր ու առինքնող հատկանիշներն են համեստությունը, բարոյությունը, ազնվությունն ու գործին նվիրվածությունը, որի շնորհիվ վայելում է ակադեմիական և համալսարանական կոլեկտիվների և ուսանողության սերն ու համակրանքը: Նա պարզ է, անկեղծ ու բարյացակամ:

Նշանավոր գիտնականի երեքուկես տասնամյակի վաստակը ծանրակշիռ է և ուսանելի: Մասնագիտական բարձր որակը, պահանջկոտությունը իր և շրջապատի նկատմամբ բնորոշ են Ա. Մելքոնյան անհատականությանը: Ա. Մելքոնյանը լինելով լայնախոհ, սկզբունքային քաղաքացիական բարձր նկարագիր ունեցող հայրենասեր մտավորական՝ միաժամանակ սիրված դասախոս է թե՛ ուսանողության և թե՛ գործընկերների շրջանում: Բավական հետաքրքիր ու բովանդակալից են, փաստերով հագեցած, տրամաբանական կուռ հիմքի վրա կառուցված նրա դասախոսությունները, որոնց բնորոշ են բարձր գիտական մակարդակն ու մատչելիությունը: Հարուստ և բազմակողմանի գիտելիքներով օժտված գիտնականը քառորդ դարից ավելի դասավանդում է Երևանի պետական համալսարանում: Իսկ բովանդակի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարանում և այլուր:

Պրոֆեսոր Ա. Մելքոնյանը անմնացորդ նվիրումով իր գիտելիքներն է հաղորդում բազմաթիվ ուսանողների: Նրա հարյուրավոր սաներ աշխատում են հանրապետության սոցիալ-տնտեսական և հասարակական-քաղաքական կյանքի բազմաթիվ հանգուցային բնագավառներում:

Վաստակաշատ հայագետի արգասաբեր ուղին

Գիտությունն իր մեջ ամբարած Ա.Մելքոնյանին գիտական անաչառության հետ մեկտեղ բնորոշ է ազգային շահի գիտակցումն ու պետական մտածողությունը: Այդ որակներն են, որ իբրև դասախոս և մանկավարժ նա ջանում է ներարկել երիտասարդ ու կրթված բազմաթիվ ուսանողության մեջ:

Գիտությանը զուգահեռ, Ա. Մելքոնյանը մտահոգված է մեր երկրի հոգսերով, իրականացրել և իրականացնում է հասարակական-քաղաքական արդյունավետ գոծունեություն: Բարձր է գնահատվել Ա. Մելքոնյանի ծառայությունները Հայրենիքին և գիտությանը: Նա պարգևատրվել է բազմաթիվ մրցանակներով, Հայաստանի և Արցախի հանրապետությունների կառավարական բարձր պարգևներով, ի թիվս որոնց՝ Երևանի բժշկական համալսարանի «Ոսկե» (2005 թ.), «Ֆրիտյոֆ Նանսեն» ոսկե, (2010 թ.), «Ալսել Բակունց» (2011 թ.), ԵՊՀ-ի ոսկե (2011 թ.), «Մանկավարժական համալսարան» ոսկե (2011 թ.), ՀՀ ՊՆ «Գարեգին Նժդեհ» (2011 թ.), ՀՀ ՊՆ «Անդրանիկ Օզանյան» (2013 թ.), «ԼՂՀ ազգային-ազատագրական պայքարի 25-ամյակի առթիվ» (2013 թ.), «Արգիշտի Առաջին» (2015 թ.), «Վաչագան Բարեպաշտ» (2018 թ.) հուշամեդալներով և մեդալներով: Պատմագիտության բնագավառում ձեռք բերած ակնառու հաջողությունների համար Ա. Մելքոնյանին շնորհվել է «Մովսես Խորենացի» (2003 թ.), Հայոց ցեղասպանության 90-ամյա միջոցառումներին ակտիվորեն մասնակցելու համար՝ ՀՀ վարչապետի (2005 թ.) մեդալները:

Շնորհավորելով հոբելյանի կապակցությամբ, ակադեմիկոս Ա.Մելքոնյանին՝ համարձակ, շիտակ, կամեցող մարդուն, մաղթում ենք քաջառողջություն, երկար տարիների բեղմնավոր, ստեղծագործ կյանք, և նոր ու բազմաթիվ աշխատություններ՝ ի մարմնավորումն իր գիտական անսպառ մտահղացումների և երիտասարդական եռանդի, ընտանեկան երջանկություն և նորանոր ձեռքբերումներ նրա այնքան սիրելի պատմության, և ընդհանրապես հայագիտության ասպարեզում:

ԷԴԻԿ ՄԻՆԱՍՅԱՆ

*պատրմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր
ԵՊՀ պատմության ֆակուլտետի դեկան*